

TÓTH-BENCZE TAMÁS

A 2014. ÉV HARMADIK NEGYEDÉVÉNEK KIEMELT ÉVFORDULÓI**július****1789. július****225 éve**

Pálóczi Horváth Ádám (1760–1820) Szántódról levelet írt Széchényi Ferencnek (1754–1820) a magyar nyelv ügyében. Még ebben a hónapban személyesen is beszélt vele. Füreden készítette a vizsgálatokat, csillagászati megfigyeléseket csillagászati szakmunkájához, a „Legrövidebb nyári éjtszaká”-hoz.

1889. július 1.**125 éve**

A Balaton új gőzhajója, a Kelén, megkezdte menetrendszerű járatát a Siófok–Füred–Almádi útvonalon. A hajót néhány év múlva Baross névre keresztelték át.

2004. július 2.**10 éve**

Strandmúzeum nyílt az Esterházy strandon az új épületszárny avatása alkalmából.

1914. július 9.**100 éve**

A Kisfaludy Étterem (1884) épületének átalakítása után megnyílt a Balatonvidék első filmszínháza. Az első előadás a „A kék egér” című filmet, és egy útibeszámolót vetítettek le. A háború után 1922-ben nyitották meg újra. 2004-ben véglegesen bezárták a mozit. Az épület újabb átalakítása után 2006-ban itt nyílt meg a Kisfaludy Galéria kiállító terem. (Bővebben: Némethné Rácz Lídia: Balatonfüred nevezetes épületei. 2008., 163–167. p.)

1939. július 11.**75 éve**

Budapesten elhunyt Ránzay Ágoston, nyugalmazott honvéd ezredes. 1882. március 16-án született Budapesten. 1900-ben végzett a császári és királyi budapesti gyalogsági hadapródiskolában. Ezután az 55. tarnopoli, majd a 34. kassai gyalogezred állományában szolgált. Az első világháborúban az orosz fronton harcolt. 1917-ben századosi beosztásban a 3. gyalogezrednél szolgált. 1929. március 1-jével helyezték nyugállományba ezredesi rendfokozatban. Balatonfüreden az 1930-as évek elejétől élt, a Darányi Kálmán (ma: Iskola) utcában építtetett családi házat, felesége Adrienne de Lamarre (1886–1977), Adi néni vöröskeresztes ápolónő volt. 1937 februárjától tagja volt a helyi Hitelszövetkezet igazgatótanácsának. Balatonfüreden helyezték végső nyugalomra a Bajcsy-Zsilinszky

utcai katolikus temetőben. Portréját, amelyet Protiwinsky Ferenc (1884–1847) a harmincas évek közepén festett, a Városi Helytörténeti Gyűjteményben őrzik. (Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. 2011., 183. p.)

1989. július 12.**25 éve**

Veszprémben elhunyt Almási Béla pincér. Püspök-ladányon született 1903. december 4-én. 1920-ban költözött Balatonfüredre. Az 1920-as években többször indult a Balaton-átúszó versenyen. Dobogós helyezéseket ért el, de egyszer sem sikerült nyernie. A Balatonfüredi Sport Clubnak alapító tagja volt. 1945-ben egy darabig az oroszok által igényelt robotmunkák intézését végezte. A Magyar Kommunista Párt delegáltjaként a községi nemzeti bizottságnak is tagja volt, 1945. május 17. és 24. között. Hamvait a füredi köztemető kolumbáriumában helyezték el 1989. július 28-án. A hamvakat 2008. október 27-én áthelyezték a füredi katolikus újtemetőbe, felesége családjá sírjába.

2004. július 18.**10 éve**

Felavatták az új vitorlaskikötőt.

1789. július 21.**225 éve**

A Helytartótanács rendelete szerint a balatonfüredi fürdőn földszintes házat építők 15, az emeletes házak építői 20 évi adómentességet élveznek.

1839. július 26.**175 éve**

Az Anna-nap estéjén tűzijáték szerencsétlenség történt a Balatonon. A vendégek szórakoztatására a tihanyi rév csónakjával néhányan a tóra bevezve onnan akarták fellőni a tűzijáték rakétákat, azonban az első rakéta visszahatott a csónakba, begyűjtve a többi rakéta egy részét. A balesetnek egy halálos áldozata, és több sérültje volt, valamint tönkrement a csónak is. (Bővebben: Zákonyi Ferenc: Balatonfüred: Adalékok Balatonfüred történetéhez a kezdetektől 1945-ig. Veszprém. 1988., 179–180. p.)

1864. július 26.**150 éve**

Pesten meghalt Fáy András író. Kohányon született 1786. május 30-án. Tanulmányait a sárospataki Református Kollégiumban kezdte, majd szülei négy évre Pozsonyba küldték német

nyelvet tanulni. Visszatérve Sárospatakon filozófiát és jogot hallgatott, majd Pesten ügyvédi oklevelet szerzett. 1822–1825 között egy nyarat Balatonfüreden töltött, ahol számos dunántúli íróval ismerkedett meg. Az itt feltörő híres gyógyforrások vízének lelkes hívévé vált. Híres íróvá a Balaton felvidék tündérmeséit tartalmazó mesegyűjteménye avatta. Ebben szerepelt először Helka és Kelén alakja. A reformkorban aktívan részt vett a politikai életben. Széchenyi István nézeteit támogatta, de már előtte felismerte gazdasági és kulturális elmaradottságunk okait. 1831-ben az Akadémia tiszteletbeli tagjává, a Kisfaludy Társaság megalakulásakor igazgatójává választotta. 1840-ben kezdeményezésére alakult meg az Első Hazai Takarékpénztár (ma OTP). Érdeemeket szerzett a Nemzeti Színház felépítésében is. Részt vett a Végegylet alapításában és a gyermeknevelés érdekében létrehozott nevelőnőképző intézet felállításában. Többféle tevékenységéért Szemere Pál „a nemzet mindenének” nevezte. Emléktábláját a Panteonban 1987-ben, a volt Takarékpénztár (Siske u. 1.) falán 1989. október 31-én avatták. Füreden utca viseli nevét. (Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. Balatonfüred. 2011., 69. p.)

2009. július 28. **5 éve**
Új gyógyszertár nyílt a fürdőtelepen, az Aranycsillag Patika (Zsigmond u. 1.) Hivatalosan szeptember 23-án adták át.

augusztus

1964. augusztus 8. **50 éve**
Felavatták John Paget (1808–1892) emléktábláját a Panteonban. 1835–36-ban magyarországi utazása során járt a Balatonnál és Füreden is. Útikönyvében ő írt először – angol nyelven – egy füredi bálról. (Bővebben: Balatonfüred emlékjelei. Balatonfüred. 2005. 111. p., valamint Takács Miklós: Kétszáz éve született John Paget János. = Füredi História. 2008. 2. sz., 14–16. p.)

2009. augusztus 11. **5 éve**
Felavatták a füredi labdarúgó klub új futballpályáját.

1989. augusztus 15. **25 éve**
A Tagore sétányon felavatták Déry Tibor (1894–1977) bronz mellszobrát, Sigmond Olivér (1917–1995) alkotását. A szobrot 1979-ben

már felállították a Déry-villa kertjében. (Bővebben: Balatonfüred emlékjelei. Balatonfüred, 2005., 27. p.)

2004. augusztus 18. **10 éve**
Jelképesen átadták a görög falut.

2009. augusztus 19. **5 éve**
Átadták a felújított Gyógy és Vitorlás teret, a Széchenyi parkot és a Rózsakertet.

2009. augusztus 20. **5 éve**
Pál Béla, a Közép-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács elnöke átadta a teljesen felújított Anna Grand Hotelt.

2009. augusztus 28. **5 éve**
Átadták a Fürdő utcát tehermentesítő és a várost nyugati irányból elkerülő, közel 1 kilométeres új útszakaszt.

1989 őszen **25 éve**
Megalakult a Kereszténydemokrata Néppárt (KDNP) helyi szervezete.

szeptember

1839. szeptember **175 éve**
Megjelent angol nyelven John Paget (1808–1892) „Magyarország és Erdély” című könyve, amelyben többek között beszámolt 1835-ös füredi báli emlékeiről is. Emléktábláját 1964. augusztus 8-án a Panteonban, angliai szülőházán 1969. február 23-án avatták. Művéből az első magyar nyelvű válogatás 1987-ben jelent meg.

1989. szeptember 1. **25 éve**
A Noszlopy-Köztársaság úti lakótelepen felavatták a bölcsődét és az új óvodát.

1914. szeptember 8. **100 éve**
Megalakult a füredi Vöröskereszt fiókegyesület. Mangold Gusztáv (1866–1939) még augusztusban megkezdte a szervezését, ezt tőle hamarosan Vaszary Ernő (1863–1950) fürdőigazgató vette át. Megalakították a 24 tagú választmányt és a vezetőséget: Vaszary Ernő lett az igazgató. 1914. november közepétől már aktívan működött a segélyszervezet. (Bővebben: Tóth-Bencze Tamás: A balatonfüredi Vöröskereszt szervezete. = Füredi História. 2009. 3. sz. 14. p.)

1939. szeptember 8. **75 éve**
A fürdőtelepen, a Kisfaludy szobornál felavatták a Balatonfüredi Levente Egyesület zászlóját. A

selyemzászlót Lukács Pál mozibérlő adományából vásárolták meg. A zászlóanyai tisztiséget Schmidt Babszy vállalta el. Az avató beszédet dr. Demeter György nyugalmazott főszolgabíró tartotta.

1989. szeptember 10. 25 éve

Kürti Miklós (1908–1998) fizikus, az oxfordi egyetem professzora, a nemzetközi energetikai kongresszus keretében emlékfát ültetett a sétányon. (Bővebben: Balatonfüred emlékjelei. Balatonfüred. 2005., 184. p.)

1964. szeptember 12. 50 éve

Felavatták a Panteonban Szabó Lőrinc (1900–1957) emléktábláját. 1951-től gyakori vendége volt a Lipták háznak. A plakett Borsos Miklós (1906–1990) alkotása. (Bővebben: Balatonfüred emlékjelei. Balatonfüred. 2005., 120. p.)

1839. szeptember 14. 175 éve

Született Fehérvárcsurgón dr. Kétly Károly belgyógyász, a füredi orvosi tanács elnöke. Apja: Kétly György a Károlyi grófok csurgói intézője volt. Egyetemi tanulmányait Pesten és Bécsben végezte. 1870-ben elektroterápiából a budapesti egyetemen magántanári képesítést nyert. 1877-ben osztályos főorvos a Rókus-kórházban; 1889-ben egyetemi rendes tanár, 1902-ben az egyetem rektora. Magyarországon elsőként alkalmazott elektroterápiát, valamint a neurológia hazai úttörője volt. A Magyar Tudományos Akadémia tagjának is megválasztották. Az 1870-es évek közepétől gyakori vendége Fürednek, többnyire a szanatórium épületében szállt meg. 1912 áprilisában a füredi fürdőigazgatóság elnöke lett. 1919. március 28-án a Forradalmi Kormányzótanács felfüggesztette egyetemi állásából. A Tanácsköztársaság hátralevő ideje

alatt Füreden talált menedékre. A füredi orvosheteket az ő javaslatára rendezték meg először 1925-ben. Budapesten hunyt el, 1927. február 19-én. A Kerepesi (Fiumei út) temetőben helyezték végső nyugalomra 1927. február 21-én. 1928. május 11-én avatták emléktábláját a szanatórium (szívkórház) melletti lépcsősornál, az orvoshat keretében. 1931. április 6-án a település díszpolgárává választották. Füreden utcát neveztek el róla. (Bővebben: Balatonfüredi életrajzi lexikon. Balatonfüred. 2011., 115. p.)

1914. szeptember 17. 100 éve

A hajnali órákban 110 sebesültet szállító vonatszerelvény érkezett a füredi vasútállomásra a szerb frontról, akiket az Erzsébet-udvarban kialakított tartalékkórházban helyeztek el. A háború végéig hadikórházat rendeztek be a füredi szanatóriumban. A kórház parancsnoka dr. Ajtós Emil Imre (1876–1957) orvos alezredes volt.

2009. szeptember 25. 5 éve

A Kossuth-forrás kútházánál felavatták Koch László (1934–1999) hidrogeológus emléktábláját, aki több tanulmányt is írt a füredi gyógyforásokról. (Bővebben: Füredi História. 2014. 2. sz. 33. p.)

2004. szeptember 26. – október 1. 10 éve

Az Élő Tavak Világszövetségének a kanadai Invernure-ban (Brit Columbia) tartott konferenciáján a Balatont felvették az Élő Tavak Hálózatába.

2009. szeptember 27. 5 éve

A lakótelepi napon a Noszlopy és Köztársaság u. közötti parkban felavatták Sestilio Burattini olasz szobrászművész „A szél csendje”, fehér mészkőből készült térplasztikáját.

Katonaápoltak a füredi szanatórium bejáratánál 1915-ben. Középen: dr. Ajtós Emil Imre. (Városi Helytörténeti Gyűjtemény)